

Сашук Ганна Миколаївна

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)*

<https://orcid.org/0000-0002-8827-3569>

e-mail: 9026206@gmail.com

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Резюме

Проаналізовано ключові державні механізми регулювання гуманітарної політики в сучасних умовах, специфіка ведення гібридної війни у гуманітарній сфері, прогалини гуманітарної політики України, які сприяли успіху російської гібридної війни, а також.

Виявлено, що тривала присутність російського масового продукту в межах українського соціокультурного середовища створювала можливості для подальшої трансляції та сприйняття гібридних інформаційних установок та фейків російської пропаганди.

З'ясовано, в умовах гібридної війни використовуються гібридні наративи, покликані поширювати спрощені, спотворені та примітивні уявлення про світ, конкретні події, часто втілені в рамках міфологем, чіткі бінарні протилежності та раціональне розуміння подій, підмінюючи реальність іншою, ірраціонально-чуттєвою картиною.

Доведено, що сучасні гібридні війни спонукають світове співтовариство до активного перегляду головних принципів і методів державного регулювання гуманітарної політики. Ключового значення для безпеки країни у сучасних умовах набуває потреба оптимізації державного регулювання гуманітарної політики у контексті зміцненні суверенітету та національної стійкості.

Ключові слова: гуманітарна сфера, гуманітарна політика, гуманітарна стійкість, гібридна війна, гібридні наративи, національна безпека.

Вступ

Гібридна війна стала найбільшим комплексним викликом глобалізованих демократичних суспільств, засвідчивши низку проблем у колективних

системах міжнародної безпеки. Сучасні гібридні війни, передусім, є інструментом, що забезпечують різнорівневий контроль над суспільством, досягнення когнітивного інформаційного впливу на відповідні цільові аудиторії [1], дискредитації державної влади й розпорошення уваги суспільства на другорядні потреби.

Основним середовищем здійснення гібридної війни є гуманітарна сфера, де завдяки технологіям когнітивної війни зміщуються акценти реалізації державної політики, викривляється сприйняття інформації громадянським суспільством, методами навіювання насаджується «необхідна» для суб'єктів впливу картина реальності з метою розмивання нацією власної ідентичності.

Широкомасштабна війна росії проти України, яка супроводжується перманентними гібридними загрозами, активізувала необхідність аналізу та подальшого удосконалення механізмів державного регулювання гуманітарною політикою з метою посилення захисту внутрішньої гуманітарної сфери від інформаційних інтервенцій та маніпулятивних технологій.

Методи дослідження

Метою статті є дослідження специфіки ведення гібридної війни у гуманітарній сфері, виокремлення проблеми і прогалин гуманітарної політики України, які сприяли успіху російської гібридної війни, а також визначення ключових державних механізмів регулювання гуманітарної політики в сучасних умовах. Для досягнення мети дослідження використано декілька центральних методів, а саме: системний, компаративний, міждисциплінарний, систематично-термінологічний, біхевіористський та нормативно-ціннісний методи.

Системний підхід застосовувався для проведення комплексного аналізу ведення гібридної війни в гуманітарній сфері з урахуванням сучасних тенденцій суспільно-політичного розвитку держав. Біхевіористський метод використовувався для моніторингу й подальшого узагальнення сучасних трендів поведінки соціальних груп, обумовленої тими чи іншими рішеннями держави у сфері реалізації гуманітарної політики. Міждисциплінарний метод був використаний для цілісного охоплення особливостей реалізації гуманітарної політики у багатогранній системі механізмів державного регулювання.

Результати дослідження

Гуманітарна політика—це цілеспрямована, планомірна, безперервна і скоординована система спільної діяльності державних, регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства з інтегрованого та синхронного здійснення комплексу гуманітарних, людино-орієнтованих політик. Важливим тут є синхронність і взаємодоповнюваність для створення належних умов для вільного розвитку людини, формування гармонійно розвиненої особистості, підвищення

якості характеристик населення для досягнення ціннісно-цільових параметрів успішності гуманітарного розвитку країни [2, с. 88]. Державна гуманітарна політика включає сукупність механізмів країни, які призначені для досягнення фундаментального розвитку загальнолюдських та національних цінностей [3, с. 26]. Гуманітарна сфера є предметом гуманітарної політики держави [3, с. 34].

Гібридна війна в гуманітарній сфері—це цілеспрямований когнітивний вплив на відповідні цільові аудиторії з метою викривлення адекватного сприйняття реальності та порушення діяльності соціальних груп, маніпулювання їхньою свідомістю та насаджування вигідних для ворога наративів щодо розуміння тих чи інших актуальних явищ у житті суспільства. При чому ведення гібридної війни потребує використання передових технологій, прийомів та методів використання маніпулятивних технологій, психології підсвідомого тощо [4].

Сучасні гібридні війни спонукають світове співтовариство до активного перегляду головних принципів і методів державного регулювання гуманітарною політикою. Світова практика державного регулювання гуманітарної політики визначає такі ролі держави: фасилітатора (при якій творчий процес важливіший за його продукт), мецената (важливим є як процес, так і продукт, з невеликим домінуванням процесу), архітектора (важливі процес і продукт, з низьким превалюванням продукту) та інженера (творчий продукт важливіший за процес створення) [5]. На нашу думку в Україні під час формування та реалізації гуманітарної політики переважає роль держави як мецената.

Важливо акцентувати, що тривала присутність російського масового продукту в межах українського соціокультурного середовища створювала можливості для подальшої трансляції та сприйняття гібридних інформаційних установок та фейків російської пропаганди. Тому можемо констатувати, що державна гуманітарна політика є одним із ключових об'єктів гібридної війни й передусім спрямована на досягнення наступних цілей:

- вживлення в суспільну свідомість заздалегідь підготовлених й вигідних противнику цінностей та ідей;
- дезорганізація культурної і мовної політики;
- розпорошення й відволікання уваги органів державної влади від ключових проблемних питань у гуманітарній сфері на другорядні;
- залякування власного народу образом ворога;
- залякування противника своєю владою [6].

В ході війни РФ проти України керівництво держави-агресора акцентувало свою увагу на виконанні комплексу завдань щодо [7]:

І. Знищення екологічного середовища життєдіяльності українського суспільства з метою створення ситуації руїни, екологічної катастрофи регіонального або глобального масштабу, що насамкінець може призвести до гуманітарної катастрофи в Україні або в європейському регіоні.

II. Руйнування інтегральної могутності України у сфері здатності до державного управління, територіальної цілісності, привласнення природних ресурсів, геноциду та депортації мирного населення, знищення економічного потенціалу, руйнування або знищення пам'яток культури, руйнування закладів науки і освіти, медичних установ, а також знищення військового потенціалу України.

III. Антиукраїнська державна та воєнна пропаганда РФ, що спрямована на: 1) руйнування суспільної єдності народу, армії, Української держави з питань збройного захисту Вітчизни; 2) дискредитацію воєнно-політичного керівництва держави, командного і особового складу військ (сил) сектору оборони України в питаннях ведення війни; 3) підриє віри народу України і ЗСУ в перемогу над ворогом; 4) підриє віри особового складу ЗСУ у силу своєї зброї; 5) зниження рівня готовності військовослужбовців ЗСУ та інших національних військових формувань до збройного захисту Вітчизни; 6) формування негативного міжнародного іміджу України серед держав-членів антипутінівської коаліції; 7) дестабілізацію суспільно-політичної системи України й провокування «керованого хаосу» в Україні.

IV. Рефлексивне управління державно-управлінською та воєнно-політичною елітою України в питаннях подальшого ведення війни, а саме спонування останніх до ведення переговорів або капітуляції у війні.

V. Рефлексивне управління державно-управлінською та воєнно-політичною елітою ЄС та НАТО в питаннях подальшої підтримки України в ході російсько-української війни, а саме спонування згаданих еліт до скорочення обсягів допомоги Україні під тиском: а) ядерного та енергетичного шантажу; б) наслідків спровокованих Росією світової продовольчої кризи та міграційних потоків з районів ведення активних воєнних дій (приклад: Сирія, Україна) у країни ЄС; в) погроз Росії щодо можливих воєнних дій проти НАТО на східноєвропейському та балтійському театрах воєнних дій.

В умовах гібридної війни також використовуються гібридні наративи, покликані поширювати спрощені, спотворені та примітивні уявлення про світ, конкретні події, часто втілені в рамках міфологем, чіткі бінарні протилежності та раціональне розуміння подій, підмінюючи реальність іншою, ірраціонально-чуттєвою картиною, тоді як значення та оціночні судження змінюються. Гібридні наративи, підкріплені ідеологічними посланнями, формують не лише необхідне семантичне поле в медіасередовищі на боці агресора, а й відповідні категорії мислення на рівні свідомості та повсякденної комунікації. Це встановлює соціальний дискурс, який заглиблюється в ситуацію руйнування та розколу на основі кризових явищ і розбіжностей у світогляді та цінностях різних частин суспільства [8].

До ключових проблем і прогалин гуманітарної політики України, які частково сприяли успіху російської гібридної війни можна виділити:

1) довгочасне ігнорування потреби формування державницької ідеології та національної ідеї, що призводить до руйнації традиційних підвалин світосприйняття та панування в суспільній свідомості чужорідних ідеологем;

2) відсутність виваженої політики історичної пам'яті, що перетворило цю сферу у поле постійного політичного протиборства;

3) втрата національних орієнтирів в культурній політиці, незахищеність інформаційного простору, де переважає розважальний низькоякісний контент, що призводить до занепаду суспільної моралі;

4) зниження доступності та якості освіти, охорони здоров'я, рівня задоволення культурних потреб, що призводить до поляризації населення за політичною, регіональною, мовною, етноконфесійною ознаками, а часом і до конфлікту регіональних ідентичностей, що не сприяє загальнонаціональній консолідації [9, с. 19–20].

Відповідно державна гуманітарна політика має бути спрямована на посилення ролі держави і громадянського суспільства у сфері інформаційної безпеки як особи, окремих соціальних груп, так суспільства загалом. При чому ключовим завданням держави у даному випадку є формування громадянського свідомості та ідентичності, яка б відповідала цілям держави, сприяла подоланню кризи громадянської ідентичності та об'єднання громадян довкола національної ідеї [10].

У цих умовах особливого значення набуває потреба оптимізації державного регулювання гуманітарної політики у контексті зміцненні суверенітету та національної стійкості України. З цією метою органами державної влади та громадянського суспільства було ініційовано наступні державні механізми регулювання гуманітарної політики [11]:

- утворення Робочої групи з питань реінтеграції та постізоляційного супроводу Координаційного штабу Кабінету Міністрів України з питань поводження з військовополоненими;

- утворення Координаційного штабу з питань проведення обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 29 липня 2022 року № 854);

- утворення Координаційного штабу з питань деокупованих територій (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2022 року № 1021);

- утворення Координаційного штабу з питань захисту прав осіб, депортованих або примусово переміщених у зв'язку із збройною агресією рф проти України (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17 червня 2022 року № 708);

- утворення Координаційного штабу з питань забезпечення виїзду громадян України з тимчасово окупованої рф території України, зокрема Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, через територію інших країн

на територію України, допомоги у поверненні в Україну (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2022 року № 1187);

- утворення Координаційного штабу Кабінету Міністрів України з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану (відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 року № 302 зі змінами).

Висновки

Для ефективної протидії загрозам гібридної війни та забезпечення ефективної системи національної безпеки держави важливим є формування комплексних механізмів державного регулювання гуманітарної політики, що дозволить своєчасно реагувати на гібридні виклики та небезпеки у суспільстві, а також проактивно формувати національну систему гуманітарної стійкості. Гуманітарна політика України має зосереджуватись на забезпеченні внутрішньополітичної стабільності держави консолідуючи суспільство навколо ідей єдності й соборності, сприяючи зростанню інтелектуального потенціалу нації. При чому доречним було б зміщення акцентів участі держави у реалізації гуманітарної політики із т.зв. мецената до інженера, коли саме творчий продукт важливіший від процесу створення цього продукту.

Список посилань

1. Гула Р, Голота А. «Доктрина Герасимова»: «керований хаос» у воєнній теорії епохи постмодерну. *Воєнно-історичний вісник*. № 1 (39). Київ, 2021. URL : <http://viv.nuou.org.ua/article/view/237028/235574>
2. Лясота А. Є. Сучасна гуманітарна політика: інституційний діалог держави та громадянського суспільства. *Epistemological studies in philosophy, social and political sciences*. 2019. № 2 (1). С. 86–94.
3. Демидко Д. Л. Державна гуманітарна політика у становленні громадянського суспільства в контексті національної безпеки України. Дис. ... д-ра філос. : 281. Львів : Львівський нац. ун-т ветеринарної медицини та біотехн. імені С. З. Гжицького, 2021. 235 с.
4. Кресіна І. О. Державна інформаційна політика: аксіологічний та правовий виміри. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2019. Вип. 21. URL : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3851
5. Костира І. О. Культурна політика України в умовах євроінтеграції. *Гілея: науковий вісник*. 2018. № 131. С. 384–387. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_131_102
6. Задорожна М. І. Державне управління в умовах гібридної війни: маніпуляція суспільною свідомістю. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2017. Вип. 2 (18). С. 1–17. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_2_9
7. Зюзя О. В. Розвиток системи забезпечення державної безпеки України: організаційно-правовий аспект. Дис. д-ра філос. : 281.

- Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023. 310 с.
8. Мельник І. В. Механізми впливу держави на формування масової культури в умовах гібридної війни. Дис. д-ра філос : 281. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2023. 271 с.
 9. Кобець Ю. В., Міщук М. Б. Особливості інтеграції ЄС і України в умовах «гібридної війни»: безпековий вимір. *Соціально-гуманітарний вісник: зб. наук. пр.* Вип. 32-33. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2020. С. 190-192.
 10. Сащук Г. М. Гуманітарна політика як інструмент подолання кризи громадянської ідентичності. *Політичне життя: наук. журнал.* 2024, № 1. URL : <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/15011>
 11. Присяжнюк С. В. Особливості реалізації гуманітарної політики у секторі безпеки і оборони України. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса.* Вінниця, 2023. Вип. 8. С. 83-88. DOI : 10.31558/2617-0248.2023.8.13

References

1. Gula, R. & Golota, A. (2021). «Gerasimov's Doctrine»: «controlled chaos» in the military theory of the postmodern era. *Military History Bulletin*, No. 1 (39). Kyiv, URL : <http://viv.nuou.org.ua/article/view/237028/235574> [in Ukrainian].
2. Lyasota, A. E. (2019). Modern Humanitarian Policy: Institutional Dialogue between the State and Civil Society. *Epistemological studies in philosophy, social and political sciences*, № 2 (1), 86-94. [in Ukrainian].
3. Demydko, D. L. (2021). State humanitarian policy in the formation of civil society in the context of national security of Ukraine. PhD dissertation : 281. Lviv : Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after S. Z. Hzhyskyi, 235 с. [in Ukrainian].
4. State information policy: axiological and legal dimensions. *International Relations. Series «Political Sciences»*. 2019, Issue 21. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3851 [in Ukrainian].
5. Kostyrya, I. O. (2018). Cultural policy of Ukraine in the context of European integration. *Gilea: scientific herald*, No 131, 384-387. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_131_102 [in Ukrainian].
6. Zadorozhna, M. I. (2017). Public administration in the conditions of hybrid war: manipulation of public consciousness. *Public*

- administration: theory and practice*, Issue 2 (18), 1-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2017_2_9 [in Ukrainian].
7. Zyuzya, O. V. (2023). Development of the system of ensuring state security of Ukraine: organizational and legal aspect. PhD dissertation : 281. Kyiv : Taras Shevchenko National University of Kyiv, 310 p. [in Ukrainian].
 8. Melnyk, I. V. (2023). Mechanisms of state influence on the formation of mass culture in the conditions of hybrid war. PhD dissertation : 281. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, 271 p. [in Ukrainian].
 9. Kobets, Y. V. & Mishchuk M. B. (2020). Features of the integration of the EU and Ukraine in the conditions of «hybrid war»: security dimension. *Social and Humanitarian Herald: a collection of scientific papers*. 32-33. Kharkiv: SG NTM «New Course», 190-192. [in Ukrainian].
 10. Sashchuk, H. M. (2024). Humanitarian policy as a tool for overcoming the crisis of civic identity. *Political life: scientific journal*, No 1. URL : <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/15011> [in Ukrainian].
 11. Prysiazhniuk, S. V. (2023). Features of the implementation of humanitarian policy in the security and defense sector of Ukraine. *Bulletin of Vasyl' Stus Donetsk National University. Vinnytsia*, Issue 8, 83-88. DOI : 10.31558/2617-0248.2023.8.13[in Ukrainian].

Hanna Sashchyk

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-8827-3569>

e-mail: 9026206@gmail.com

STATE REGULATION OF HUMANITARIAN POLICY IN THE CONTEXT OF HYBRID WARFARE

Abstract

The author analyzes the key state mechanisms for regulating humanitarian policy in modern conditions, the specifics of hybrid warfare in the humanitarian sphere, the gaps in Ukraine's humanitarian policy that contributed to the success of the Russian hybrid war, and the gaps in the Russian humanitarian policy.

It is revealed that the continued presence of the Russian mass product within the Ukrainian socio-cultural environment created opportunities for further broadcasting and perception of hybrid information attitudes and fakes of Russian propaganda.

It is found that in the context of hybrid warfare, hybrid narratives are used to disseminate simplified, distorted and primitive ideas about the world, specific events, often embodied within mythologies, clear binary opposites and rational understanding of events, replacing reality with another, irrational and sensual picture.

It is proved that modern hybrid wars encourage the international community to actively revise the main principles and methods of state regulation of humanitarian policy. Of particular importance is the need for revisions, modernization of the conceptual and theoretical foundations of state regulation of the humanitarian component of the country's security, its role in strengthening sovereignty and national stability.

Keywords: humanitarian sphere, humanitarian policy, humanitarian resilience, hybrid warfare, hybrid narratives, national security.

Стаття надійшла до редакції 03.03.24

© Сащук Г. М., 2024